

EFEKTY DZIAŁAŃ PARTII I RZĄDU W SFERZE GOSPODARCZEJ W OKRESIE PO 13 GRUDNIA 1981

Wprowadzony z dniem 13 grudnia 1981 roku stan wojenny w Polsce kojarzony był najczęściej z różnego rodzaju dolegliwościami i uciążliwościami w codziennym życiu obywateli. Potoczne oceny nie zauważały często szeregu niezbędnych działań oraz pozytywnych zjawisk, jakie nastąpiły właśnie w wyniku wprowadzenia stanu wojennego. Bez tego, obecne warunki życia społeczeństwa byłyby nieporównywalnie trudniejsze. Perspektywa ich poprawy byłaby bardzo odległa. Oceniając rezultaty stanu wojennego należy o tym pamiętać.

I. Kierowanie gospodarką .

1. W okresie trwania stanu wojennego wprowadzono niezbędne zmiany w kierowaniu gospodarką ukierunkowane na przywrócenie elementarnego porządku oraz

wprowadzenie mechanizmów reformy a mianowicie :

- ograniczono do sporadycznych przypadków i lokalnego zasięgu działania anarchizujące życie w zakładach produkcyjnych ;
- przywrócono warunki umożliwiające wypełnianie swych funkcji przez kierownictwa przedsiębiorstw, dozór techniczny i administrację gospodarczą w całej gospodarce narodowej;
- militaryzacja części przedsiębiorstw o zasadniczym znaczeniu dla gospodarki, w tym przemysłu węglowego i transportu kolejowego umożliwiła zahamowanie dalszego spadku a następnie wzrost produkcji przemysłu wydobywczego - począwszy od stycznia 1982, a przemysłu przetwórczego - począwszy od sierpnia 1982;
- powstały warunki umożliwiające kompleksowe wdrożenie

przygotowanych rozwiązań reformy cen zaopatrzeniowych i cen detalicznych w połączeniu z rekompensatą;

- powstały równocześnie możliwości podejmowania przez rząd skutecznych bieżących działań w sferze gospodarczej, ustalania priorytetów zaopatrzeniowych, produkcyjnych i dystrybucyjnych, koniecznych w warunkach ostrych niedoborów zaopatrzeniowych i produkcyjnych.
- powstały tym samym realne warunki realizacji opracowanego w połowie 1981 roku i zaktualizowanego w maju 1982 roku "Rządowego programu przewycięzania kryzysu oraz stabilizowania gospodarki kraju";

II. Wyniki gospodarki .

1. Proces porządkowania gospodarki rozpoczął się od odbudowy poziomu wydobycia węgla i innych surowców mineralnych. W 1982 roku wydobyto 189,3 mln ton węgla kamiennego tj. o 27 mln ton więcej niż w 1981 r. Zwiększone wydobycie węgla pozwoliło w krótkim czasie na :
 - przywrócenie wiodącej roli węgla w naszym eksporcie - jako podstawowego środka płatniczego /eksport w 1982r wyniósł 28,5 mln ton, tj. prawie o 50% więcej niż w 1981 roku/;
 - zdecydowaną poprawę zaopatrzenia rynku wewnętrznego

poprzez pełne zaspokojenie potrzeb energetyki a także zlikwidowanie braków węgla na rynku wiejskim/zapasy w składach węgla są obecnie 3,5 - krotnie większe w stosunku do sytuacji przed wprowadzeniem stanu wojennego/.

2. Odbudowa wydobycia węgla umożliwiła pełne pokrycie potrzeb na energię elektryczną. Od lutego 1982 r. nie stosowano żadnych ograniczeń w dostawach energii elektrycznej. Zapotrzebowanie na energię było co prawda niższe niż w latach pełnej sprawności gospodarki, jednakże wyższe niż w 1981 roku. Zapotrzebowanie to jest pokrywane.
3. Kolejnym efektem okresu stanu wojennego jest odwrócenie spadkowego trendu w produkcji przemysłowej.

Po głębokim załamaniu produkcji w 1981 r. /spadek o 10,5%/ produkcja sprzedana w przemyśle społecznym była w 1982 roku niższa od zrealizowanej w 1981 r. tylko o 2%. Począwszy od I półrocza 1983 zarysował się wzrost poziomu produkcji przemysłowej. W porównaniu do I półrocza 1982 r. wyniósł on 8,2% / w tym w przemyśle wydobywczym o 3,7%, a w przemyśle przetwórczym o 8,6%.

4. Postęp w gospodarce ułatwił przejście od ujemnego salda w bilansie handlu zagranicznego

- podwyżki najniższych wynagrodzeń / od 1 stycznia 1982 r./ najniższe wynagrodzenie podwyższono z 2.400 do 3.300 zł, a od 1 września 1982 r. do 5.400 zł miesięcznie z rekompensatami/;

- skrócenie czasu pracy / w okresie trwania stanu wojennego utrzymano skrócony z 46 do 42 godzin, tygodniowy wymiar czasu pracy a dla osób zatrudnionych w warunkach szkodliwych dla zdrowia lub szczególnie uciążliwych od 35 do 42 godzin tygodniowo/;

- wcześniejsze emerytury / w trakcie 1982 roku utrzymano możliwość przejścia na wcześniejsze emerytury dla osób, które nie osiągnęły ustawowego wieku emerytalnego a legitymują się długim stażem pracy / 40 lat mężczyźni, 35 lat kobiety/. Z możliwości tej do końca I kwartału 1983 r. skorzystało 528 tys. osób a wypłaty emerytur z tego tytułu wynosiły ponad 36 mld zł./;

- reformy systemu emerytalno-rentowego / prace prowadzone w 1982 roku nad reformą systemu doprowadziły do podjęcia przez Sejm w grudniu ub. roku :

a/ ustawy o zaopatrzeniu pracowników i ich rodzin,

b/ ustawy o ubezpieczeniu społecznym rolników indywidualnych i członków ich rodzin,

c/ ustawy o zmianie ustawy o zaopatrzeniu inwalidów wojennych i wojskowych oraz ich rodzin.

Reforma systemu emerytalno-rentowego w oparciu o powyższe ustawy sejmowe została wprowadzona w życie z dniem 1 stycznia 1983 r. W wyniku jej wdrożenia nastąpi likwidacja tzw. "starego portfela", wprowadzony zostanie mechanizm stałego podwyższania emerytur i rent, proporcjonalnie do wzrostu płac w gospodarce uspołecznionej/;

- pomoc społeczna / w 1982 r. niezależnie od dotychczasowych form pomocy pieniężnej/zasiłki stałe, okresowe, jednorazowe/ uruchomiono nowe świadczenia dla rodzin znajdujących się w szczególnie trudnej sytuacji materialnej, a zwłaszcza wielodzietnych, rodzin niepełnych, rodzin alkoholików. Nastąpił wzrost liczby osób korzystających ze świadczeń materialnych z 695 tys. osób w 1981 r. do ponad miliona w 1982 r. oraz wzrost wydatków na pomoc społeczną odpowiednio z 9,8 mld zł do 26,5 mld zł/.

2. Powyższe działania, podejmowane w bardzo trudnej sytuacji gospodarczej kraju, przy znacznym spadku dochodu narodowego, ukierunkowane były na ochronę warunków życia najsłabszych ekonomicznie rodzin przed skutkami kry-

zysu. O dużej dynamice świadczeń społecznych świadczy fakt, iż w budżecie przeciętnej rodziny pracowniczej udział tych świadczeń wzrósł do ok. 18%/ z około 12% w 1981 r./.

Konsekwentna polityka społeczna Partii i Rządu ukierunkowana na ochronę grup najsłabszych ekonomicznie, doprowadziła do rozszerzenia świadczeń społecznych, a w konsekwencji do zmniejszenia rozpiętości dochodów poszczególnych grup społecznych i rodzin.

Świadczy o tym :

- rozpiętość płac/porównanie płac najniższej uposażonego 1% zatrudnionych z 1% zatrudnionych o najwyższych dochodach/ kształtowała się w sposób następujący :

1976 rok - jak 1 : 7,4

1980 rok - jak 1 : 6,6

1982 rok - jak 1 : 5,8 / bez przemysłu węglowego jak 1:4/

- o spłaszczeniu dochodów ludności świadczy fakt, iż płace miesięczne 60-70% robotników koncentrowały się w przedziale 8-12 tys. zł. Ubocznym, negatywnym aspektem tego procesu - rozwinięte silnie presje na egalitaryzm nieobojętne dla możliwości umocnienia motywacyjnych funkcji płac.

3. Syntetycznym wyznacznikiem polityki społecznej państwa, realizowanej w okresie stanu wojennego jest fakt, iż przy

spadku dochodu narodowego o ok. 20%, nastąpiło zmniejszenie spożycia o ok. 16%. Ma to oczywiście swoje konsekwencje w odpowiednim zmniejszeniu innych kierunków rozdysponowania dochodu narodowego / głównie w zahamowaniu inwestycji /.

IV. Doskonalenie systemu zarządzania gospodarką.

1. W okresie trwania stanu wojennego kontynuowana była realizacja reform i doskonalenia systemu kierowania gospodarką. Świadczy o tym bogaty program działalności legislacyjnej Sejmu, ukierunkowany na porządkowanie systemu kierowania i zarządzania poszczególnymi dziedzinami życia społecznego i gospodarczego.

2. w zakresie rolnictwa realizowany był program wypracowany wspólnie przez PZPR i ZSL. Zapewniono odczuwalny przyrost produkcji środków produkcji dla rolnictwa. Wyprzedzał on wyraźnie wzrost dostaw wielu artykułów na rynek.

Przykładowo: zwiększono dostawy maszyn i narzędzi rolniczych w tym m.in. pługów konnych o 128%, bron zębowych o 38%, bron ciągnikowych o 67%, kultywatorów ciągnikowych o 198%, glebogryzarek o 55%, siewników zbożowych o 30%, rozsiewaczy nawozów o 74%, kosiarzy ciągnikowych o 23%. Poprawie uległo zaopatrzenie rynku

do salda dodatniego.

Po raz pierwszy od wielu lat uzyskano nadwyżkę bilansu handlowego wartości około 1,1 mld zł/wartość eksportu w 1982 r. wzrosła w porównaniu z 1981 r. o 12% a w I półroczu br. w stosunku do I półrocza 1982 r. o 16,9%. Jednocześnie wartość importu w 1982 roku zmniejszyła się w porównaniu z 1981 r. o 10,5%, ale już w I półroczu br. nastąpił 18%owy wzrost importu w porównaniu do I półrocza ub.roku.

5. W okresie trwania stanu wojennego uporządkowany został rynek żywnościowy poprzez :

- reglamentowaną sprzedaż podstawowych artykułów żywnościowych;
- głęboką reformę cen detalicznych;

Działania te stworzyły warunki do stopniowego odchodzenia od reglamentacji.

W 1981 roku reglamentowaną sprzedażą objętych było 12 grup towarów o podstawowym znaczeniu, takich jak: mięso, masło, tłuszcze roślinne, mleko w proszku, artykuły zbożowe, mydło, proszki do prania, alkohol, papierosy, cukier, cukierki, czekolada dla dzieci. Obecnie pozostały zaledwie 4 grupy towarowe tj.: mięso, cukier, artykuły zbożowe i wyroby czekoladowe dla dzieci i tworzone są warunki do dalszego ograniczania reglamentacji.

Inny jest obraz zaopatrzenia sieci handlowej. Zniknęły sklepy z pustymi półkami bądź "dyżurnymi" towarami takimi jak ocet i musztarda, co było częstym zjawiskiem w 1981 r. Obecnie zapasy żywności w handlu zostały odbudowane i są na zadawalającym poziomie.

6. Zahamowany został katastrofalny spadek produkcji wyrobów przemysłu lekkiego.

Złagodzenie głębokiego załamania produkcji w przemyśle lekkim było możliwe głównie w wyniku:

- uruchomienia przerobu radzieckich surowców;
- ograniczenia odpływu pracowników z zakładów przemysłowych poprzez zastosowanie szczególnych przepisów prawa pracy obowiązujących w okresie stanu wojennego.

Działania te miały bardzo ważne znaczenie, bowiem wyroby przemysłu lekkiego zaspokajają elementarne potrzeby społeczne. Dzięki nim po okresie około 40% spadku produkcji udało się w 1982 r. utrzymać dostawy na rynek na poziomie zbliżonym do dostaw zrealizowanych w 1981 roku,

Przykładowo :

- okryć z tkanin - 100,0%
- ubiorów z tkanin - 86,0%
- bielizny osobistej - 90,4%
- wyrobów dziewiarskich - 88,8%
- wyrobów pończosznich - 94,6%
- obuwia - 103,5 %

W bieżącym roku realizowany jest plan produkcji zakładający dalszy wzrost dostaw tych towarów na rynek.

7. Stan wojenny zaprowadził elementarny porządek w różnych działach obsługi ludności poprzez zaostrzenie dyscypliny pracy i zwiększenie wymogów w stosunku do osób zatrudnionych w tej sferze.

8. Zgodnie z Uchwałą IX Nadzwyczajnego Zjazdu Partii w okresie trwania stanu wojennego konsekwentnie realizowane były :

- założenia polityki społecznej/ w tym: realizacja podstawowych ustaleń wynikających z porozumień społecznych/;
- polityka rolna;
- polityka wobec drobnej wytwórczości;
- reforma gospodarcza wraz z permanentnym doskonaleniem jej rozwiązań.

III. Polityka społeczna.

1. Pomimo głębokiego kryzysu gospodarczego, w okresie trwania stanu wojennego nie zahamowano realizacji umów społecznych i wdrażania w życie całego szeregu rozwiązań socjalnych.

Najważniejsze z nich, to :

- rekompensaty pieniężne z tytułu wzrostu cen detalicznych. / w 1982 r. rekompensa-

tami z tytułu urzędowych podwyżek cen detalicznych objęto 28,5 mln osób, a koszt ich w skali rocznej wyniósł 467 mld zł. System rekompensat był tak skonstruowany by spadek stopy życiowej w relatywnie najniższym stopniu odczuły rodziny o niskich dochodach;/

- drugi etap reformy zasiłków rodzinnych/ z dniem 1 stycznia 1982 roku podwyższono stawkę zasiłku na dzieci w rodzinach najuboższych, podniesiono progi dochodowe uprawniające do świadczeń w podwyższonej wysokości, zwiększono dodatek na dzieci kalekie do 1000 zł./roczne skutki II etapu reformy wynoszą ok. 6,8 mld zł/; Świadczeniem tym objęto 7,2 mln osób, a jego koszt wyniósł 27,4 mld zł/;
- zasiłki i urlopy wychowawcze / od 1 lutego 1982 r. okres pobierania zasiłku wychowawczego został przedłużony z 18 do 24 miesięcy a matki samotne oraz wychowujące bliźnięta lub dzieci kalekie mogą pobierać zasiłek przez okres 36 miesięcy. Ponadto dwukrotnie w ciągu ub. roku/ od 1.01.82 r. i od 1.09.82 r./ uległa podwyższeniu wysokość zasiłku z 2.400 do 3.200 zł miesięcznie przy najniższym progu dochodowym/;

wiejskiego w cement, wapno, torf i torficy a także nawozy mineralne i środki ochrony roślin. Zniknął problem braku węgla dla rolników. W 1982r. dostawy były o 14% wyższe niż w 1981r. Również w bieżącym roku plan dostaw węgla realizowany jest z wyprzedzeniem a stany zapasów w składach opałowych na koniec czerwca br. są 3,5 krotnie wyższe niż przed rokiem. Nie rozwiązuje to wszystkich potrzeb wsi - stanowi jednak widoczny dowód konsekwencji w realizacji przyjętej polityki rolnej.

3. Konsekwentnie realizowany jest program walki ze spekulacją. Zaostrzone zostały sankcje karne i administracyjne w wyniku stosowania przepisów ustawy antyspekulacyjnej. Działania te spotykają się z akceptacją społeczną. Zaostrzone zostały zasady oraz zwiększony zakres kontroli stosowania cen i przestrzegania zasad cenotwórstwa przez samodzielne jednostki gospodarcze. W celu przeciwdziałania zjawiskom wymiany towarowej między producentami oraz sprzedaży towarów własnym pracownikom, poza obrotem towarowym, rząd podjął decyzję o zakazie takich praktyk a w stosunku do osób łamiących te postanowienia, stosowane są przepisy ustawy antyspekulacyjnej.

4. Ważne znaczenie dla rozwoju drobnej wytwórczości miało podjęcie wielu istotnych regulacji prawnych podstawowych obszarów tej sfery gospodarki.

Sejm PRL w 1982 roku :

- podjął ustawę " Prawo spółdzielcze " ;
- dokonał nowelizacji ustawy o wykonywaniu i organizacji rzemiosła ;
- podjął ustawę o zasadach prowadzenia na terytorium PRL działalności gospodarczej w zakresie drobnej wytwórczości przez zagraniczne osoby prawne i fizyczne ;
- podjął uchwałę w sprawie inwalidów i osób niepełnosprawnych.

5. Realizując uchwały X Plenum KC, Rząd i jego organy podjął prace na rzecz eliminowania zjawisk, jak : nadmierne zróżnicowanie dochodów w rzemiośle, osiąganie bardzo wysokich zysków i dochodów przez część przedsiębiorstw polonijno-zagranicznych. Wprowadzono od 1 lutego br. obowiązek ewidencji obrotów przez zakłady rzemieślnicze, uzyskujące najwyższe dochody. Minister Finansów przygotował i poddał społecznej konsultacji, a następnie przedstawił do Sejmu PRL :

- projekt ustawy zmieniającej ustawę o podatku dochodowym;
- projekt ustawy o podatku obrotowym.

6. Zasadniczą rolę w procesie przezwyciężania kryzysu gospodarczego spełnia wdrażana z całą konsekwencją, również w okresie stanu wojennego - reforma gospodarcza. Proces jej wdrażania, zgodnie z Uchwałami IX Zjazdu PZPR rozpoczęto w styczniu 1982 roku, pomimo głębokiego załamania gospodarczego, ostrego deficytu surowców, środków z importu i podaży środków konsumpcji. Dużą pracę wykonali w tej dziedzinie instancje i organizacje partyjne, które kierując się uchwałami VI, VIII i X Plenum KC, realizowały na rzecz reformy szeroki zakres działań politycznych, inspiratorsko-kontrolnych i szkoleniowo-wyjaśniających.

Uchwalone przez Sejm PRL i wprowadzone w życie podstawowe ustawy, regulujące funkcjonowanie gospodarki narodowej - stworzyły trwałe, prawne gwarancje reformy, uniemożliwiające powrót do starych metod i mechanizmów gospodarowania. Prowadzone są systematyczne oceny wdrażania reformy, na tej podstawie proponowane są niezbędne modyfikacje jej szczegółowych rozwiązań. Są one wdrażane po wszechstronnych dyskusjach w ramach obowiązującego systemu prawnego. Inspiracyjną i kontrolną rolę w tym procesie sprawuje Partia.

ZESPÓŁ INFORMACJI
POLITYCZNEJ

WARTO PRZECZYTAĆ

- 1./ Dwa lata polityki reform, porozumienia i walki, Wydział Informacji KC PZPR, W-wa, lipiec 1983r.
- 2./ W.Głowacki, M.Raczyński: Dwa lata porozumienia, walki i reform, Wydział Informacji KC PZPR, lipiec br.
- 3./ Nowy etap normalizacji, "Fakty i Komentarze" nr 31 z 31.07.1983 r.
- 4./ J.Konarski: Trzy lata w gospodarce / 1980-1983 /, Wyd. Informacji KC PZPR, W-wa, lipiec br.
- 5./ Reforma gospodarcza - doświadczenia i wnioski, "Biblioteczka Aktywisty PZPR", nr 15 - 24.07.83 r.

U W A G A : W jednym z kolejnych wydań "FAKTÓW" - opublikujemy materiał pt. "Gospodarka woj.bialskopodlaskiego w latach 1981-1983".